

FRANCISZEK TOKARZ *

W r. 1973 zmarł ks. doc. dr Franciszek Tokarz, filozof i orientalista, specjalista w zakresie historii filozofii indyjskiej. Pogrzeb odbył się 7 VII w Krakowie.

Franciszek Tokarz urodził się 5 II 1897 r. we Wronowicach w pow. nowosądeckim, w woj. krakowskim. Naukę podstawową pobiera u swojego ojca, Macieja Tokarza, światłego górala samouka. Następnie uczęszcza do gimnazjum staroklasycznego w Nowym Sączu, gdzie jest celującym uczniem. W r. 1912 — w wieku lat 15 — wstępuje do zakonu oo. jezuitów w Chyrowie i tam w r. 1918 składa maturę. W latach 1918 - 1921 odbywa 3-letnie studium filozofii scholastycznej w kolegium jezuickim w Nowym Sączu, a w 1921 - 1925 studia teologii scholastycznej w kolegium jezuickim w Krakowie. W r. 1924 otrzymuje święcenia kapłańskie, natomiast w r. 1925 uzyskuje gradus w zakonie jezuitów, który według ówczesnego *ratio studiorum* odpowiada doktoratowi z filozofii i teologii. W latach 1926 - 1927 uczy łaciny i greki kleryków jezuickich w Starejwsi, a później tę samą pracę wykonuje w Wilnie. Zaczyna tam, na Uniwersytecie Stefana Batorego, studia z filozofii klasycznej i uczy się sanskrytu u prof. J. Otrębskiego, indoeuropeisty. W r. 1929 przeniesiony do Krakowa pracuje w Kościele św. Barbary. Nie opuszcza go jednak myśl gruntownego studiowania klasycznych języków indyjskich, potrzebnych dla poznania filozofii indyjskiej. Nawiązuje kontakt naukowy z prof. H. Willman-Grabowską, indologiem z Uniwersytetu Jagiellońskiego. W r. 1930 przeniesiony z kolei do Lwowa uczęszcza na lektorat sanskrytu do dra E. Słuszkiewicza i wykłady indologiczne prof. S. Stasiaka na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Tamże w latach 1933 - 1934 uczęszcza systematycznie na indianistykę w Instytucie Orientalistycznym jako wolny słuchacz. Ponieważ z zakonem oo. jezuitów nie był ściśle związany, jako że nie składał ślubów wieczystych, w porozumieniu z władzami zakonnymi przechodzi w r. 1934 do ormiańskiej archidiecezji lwowskiej, zachowując obrządek łaciński, i administruje kościołem ormiańskim w Brzezinach k. Lwowa. Ta zmiana umożliwia mu zostanie regularnym słuchaczem Instytutu Orientalistycznego, gdzie odbywa studia w latach 1934 - 1938. Kończy je już na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (w r. akad. 1938/39) pod

* Opracowano na podstawie materiałów publikowanych, akt personalnych KUL, kilku listów ks. doc. Tokarza oraz rozmów osobistych z ks. Tokarzem.

kierunkiem prof. Willman-Grabowskiej i uzyskuje magisterium z indianistyki na podstawie pracy z upaniszad.

W latach wojny i rok po wojnie (1939 - 1946) przebywa w Wilczkowicach k. Krakowa, gdzie oddaje się studiowaniu tekstów sanskryckich i palijskich. Tam też ukończył pracę doktorską z indianistyki, którą obronił w r. 1945 na Uniwersytecie Jagiellońskim. Od r. 1946 do końca życia mieszka w Krakowie w wynajętym skromnym pokoju. W r. 1952 uzyskuje jeszcze 2 magisteria — z anglistyki i romanistyki. Od r. 1954 ma wykłady zlecone z filozofii indyjskiej na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W r. 1957 habilituje się na tymże Wydziale na podstawie pracy z filozofii indyjskiej *Wyzwolenie (moksa) według Saṃkhyakārikāi komentarza Gaudpādy*; recenzentem jest prof. K. Regamey z Lozanny. Od r. 1962 ks. Tokarz jest docentem KUL. Przez ostatnie kilkanaście lat życia studiuje język starochiński i filozofię chińską. W r. 1967 przechodzi na emeryturę, jednak w dalszym ciągu (do r. 1970) prowadzi zajęcia, w formie wykładów zleconych, z filozofii indyjskiej, a także chińskiej, dla studentów Wydziału Filozoficznego KUL.

Do publikacji ks. Tokarza należą:

1. *Teizm czy ateizm w Saṃkhyārikā (Questio de atheismo systematis saṃkhyā in Saṃkhyakārikā)*. Kraków 1946 ss. 28; tekst polski ze streszczeniem łacińskim autora.
2. *Problem duszy w systemach indyjskich (Problème de l'âme dans les systèmes indiens)*. Kraków 1960 ss. 40; tekst polski ze streszczeniem francuskim autora — jest to osobny przedruk artykułu pod tym samym tytułem zamieszczonego w: „Znak” 11 : 1959 nr 60 s. 714 - 746.

Poza tym ks. Tokarz jest autorem szeregu artykułów, jak:

1. *Quelques expressions oupanichadiques sur l'être absolu comparées avec celles de la Somme théologique de S. Thomas d'Aquin*. „Revue Thomiste” 1949 no 3 s. 581 - 586.
2. *Absolut w Upaniszadach i u św. Tomasza*. „Znak” 5 : 1950 nr 22 s. 27 - 32.
3. *Poznawalność bytu absolutnego w systemie Wedanty*. „Przegląd Powszechny” 1950 nr 230 s. 100 - 106.
4. *Saccidānanda. Próby „Upaniszad” określenia Absolutu jako bytu (sat), światomości (cit) i szczęśliwości (ānanda)*. „Roczniki Filozoficzne” 5 : 1955 - 57 z. 3 s. 5 - 14.
5. *Teoria poznania Dharmakīrtiego*. „Roczniki Filozoficzne” 5 : 1955 - 57 z. 4 s. 259 - 270.
6. *Święte księgi starych religii indyjskich*. „Przegląd Orientalistyczny” 1966 nr 2 (58) s. 116 - 124.
7. *„Theistic” and „Atheistic” Indian Systems*. „Folia Orientalia” 9 : 1968 s. 131 - 150; to samo opublikowano również w „Rocznikach Filozoficznych” 15 : 1967 z. 1 pt. W kwestii „teistycznych” i „ateistycznych” systemów indyjskich.
8. *Nauka samego Buddy czy późniejszy jej rozwój?* „Roczniki Filozoficzne” 16 : 1968 z. 1 s. 37 - 42.
9. *W kwestii transkrypcji i spolszczania wyrazów sanskryckich oraz wyrazów*

prakryckich, pali i ardhamagadhi. „Przegląd Orientalistyczny” 1969 nr 4(72) s. 383 - 385.

10. *O logice indyjskiej (nyāya-vaiśeṣika)*. „Studia Filozoficzne” 6 : 1970.
11. Interpretacja hymnu Rigwedy (X 129) o początku wszechrzeczy. „Zeszyty Nauk. KUL” 13 : 1970 nr 1(49); streszczenie w języku angielskim.

Ks. Tokarz opublikował również kilka krótkich sprawozdań (przeważnie 1 - 2 str.) ze swoich odczytów wygłoszonych na sesjach naukowych Polskiej Akademii Umiejętności, PAN i Towarzystwa Naukowego KUL oraz artykuł w języku esperanckim o filozofie chińskim: *Cina filozofo Moh Tih kontra la agresiva milito* („Espero Katolika” marto 1964 s. 29 - 30).

Głównym zainteresowaniem badawczym ks. Tokarza była kwestia bytu absolutnego w filozofii indyjskiej, a później także chińskiej. Na niedługo przed śmiercią przygotował do druku 2-tomową pracę *Z filozofii indyjskiej. Kwestie wybrane*. Niestety nie doczekał się jej wydania. Książka — jeden tom — ukazała się w r. 1974 nakładem Wydawnictwa TN KUL; zawiera ona tematy upanisadowe, z Bhagawadgity i buddyjskie.

Ks. Tokarz pierwszy w Polsce zapoczątkował regularne wykłady z filozofii indyjskiej dla studentów filozofii, również pierwszy w Polsce habilitował się z filozofii indyjskiej na wydziale filozoficznym; w dalszym ciągu jest to rzecz rzadka w skali światowej nauki (z wyjątkiem tylko Indii), gdyż filozofię indyjską „zamyka się” z reguły w instytutach orientalistycznych, gdzie zajmują się nią filolodzy, zazwyczaj bez gruntownego przygotowania filozoficznego. Ks. Tokarz zadał sobie trud zdobycia gruntownego przygotowania zarówno filozoficznego, jak i filologicznego, by móc się zajmować wybraną przez siebie dziedziną nauki.